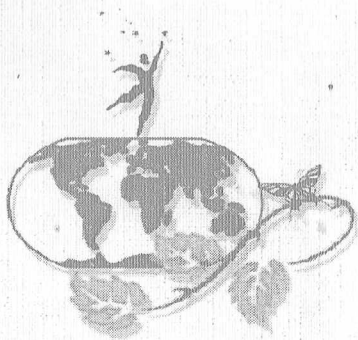

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА
ЦЕНТР ЗДОРОВ'Я
ДИТЯЧИЙ ПРИТУЛОК „ЛЮБИСТОК“

ВСЕУКРАЇНЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

„Роль довкілля
у валеологічній освіті
і вихованні”

Полтава-2005

Роль довілля у валеологічній освіті і вихованні / Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Полтава: Друкарська майстерня, 2005. – 189 с.

У збірнику представлені результати досліджень з теорії валеології, валеологічних проблем довілля, екологічних проблем здоров'я і хвороб людини, біоетики та методики викладання валеології

Редакційна колегія:

Пашенко Володимир Олександрович – доктор історичних наук, професор, академік АПН України, ректор Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (головний редактор);

Тягло Євген Іванович – кандидат історичних наук, доцент, проректор з наукової роботи Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;

Ільченко Віра Романівна – доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України, директор науково-методичного центру інтеграції змісту освіти АПН України;

Гриньова Марина Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, декан природничого факультету Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (зам. головного редактора);

Байрак Олена Миколаївна – доктор біологічних наук, професор, зав. кафедрою екології та охорони довкілля Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;

Стецюк Наталія Олексіївна – кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології та охорони довкілля Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;

Рибалка Олена Яківна – старший викладач кафедри екології та охорони довкілля Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;

Пескун Світлана Павлівна – асистент кафедри екології та охорони довкілля Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Друкується за ухвалою Вченої ради Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (протокол № 12 від 31.03.05.)

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів та посилань несуть автори статей

Комп'ютерне забезпечення: Карпенко А.О., Опанасенко В.С., Пасічник С.І.

Рецензенти:

Єрьоміна Олена Леонідівна – доктор медичних наук, професор Української медичної стоматологічної академії.

Хомич Лідія Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедрою Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

АНТРОПОГЕННІ ЗМІНИ В ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я <i>Ківишук А.І.</i>	44
ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ РІВНИННОЇ ЗОНИ ПРИКАРПАТТЯ <i>Білоус І.В.</i>	45
ВПЛИВ АНТРОПОГЕННИХ ЗМІН ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ <i>Януш Ю.Є., Губка П.І., Кравченко О. В.</i>	47
АВТОТРАНСПОРТНЕ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ НА ТЕРИТОРІЇ М. КОМСОМОЛЬСЬКА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ <i>Терещук М.В.</i>	78
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА УМОВ ПЕРЕБУВАННЯ НА НІТРАТНО-НЕБЕЗПЕЧНІЙ ТЕРИТОРІЇ <i>Рожков І.М., Олейник В.П., Наконечний І.В.</i>	50
СТАН ПОСТАВИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЯКІ МЕШКАЮТЬ НА ЗАБРУДНЕНІЙ ТЕРИТОРІЇ <i>Дорошенко А. В., Корнійчук Л. М., Кофан І. М.</i>	52
БАГАТОРІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЯВУ ЗАХВОРЮВАНOSTІ НА ВІРУСНІ ГЕПАТИТИ <i>Гарнаєва А.Ю., Обоянцев О.І.</i>	53
ВАЛЕОЛОГІЧНЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ м. КРАСНОГРАД <i>Коновалова О.О., Світлакова Н.М.</i>	55
✓ ШКІДЛИВИЙ ВПЛИВ ОСНОВНИХ ВИДІВ НЕПО-ВІРУСІВ І ПАРАЗИТИЧНИХ НЕМАТОД НА МАЛИНУ В ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ <i>Томілін О.О.</i>	58
✓ ОЦІНКА БІОЛОГІЧНОЇ, ГОСПОДАРСЬКОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИХ СПОСОБІВ І ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ РОСЛИН У БОРОТЬБІ З ФІТОПАРАЗИТИЧНИМИ НЕМАТОДАМИ ТА ІНШИМИ ФІТОПАТОГЕНАМИ <i>Романенко М.Д., Томілін О.О.</i>	62
ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ ТА ГІГІЄНІЧНА ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЇ ЇХ ДОЗВІЛЛЯ У ІГРОВИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ЗАКЛАДАХ <i>Опанасенко В.С.</i>	64
АДВЕНТИВНІ БУР'ЯНИ-АЛЕРГЕНИ м. КОМСОМОЛЬСЬКА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ <i>Біленко Л.А., Бень І.</i>	66
Розділ 3 ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗДОРОВ'Я І ХВОРОБ ЛЮДИНИ	68
ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОВКІЛЛЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ <i>Білик В.Г., Солнцева В.В., Дзюба О.Г.</i>	68
СОЦІОЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАПАЛЬНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ, ЩО ПЕРЕДАЮТЬСЯ СТАТЕВИМ ШЛЯХОМ <i>Березан О.І., Березан В.І.</i>	70
ВПЛИВ ФІЗИЧНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА РЕЗЕРВНІ МОЖЛИВОСТІ ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ДІТЕЙ 7-12 РОКІВ <i>Нєворова Л.В., Нєворова О.В.</i>	71

кальцієм. Аналізуючи отримані результати, слід звернути увагу, що вміст свинцю у красноградських школярів суттєво (у 1,5 рази) зменшився, але все ще залишається більшим за норму. Це свідчить про позитивний вплив проведеної фітокорекції сиропом „Валеотон” та про необхідність продовжити корекцію до повної нормалізації цього показника. Вміст кальцію у красноградських школярів дещо зріс, в цілому залишилася у межах норми.

Підсумовуючи результати проведених досліджень, можна сказати, що корекція сиропом „Валеотон” призвела до зменшення токсичних концентрацій мангану в організмі дітей та деякого виведення свинцю, а виведення алюмінію відбувається не в усіх випадках.

За результатами досліджень зроблені такі:

- провідними антропоєкологічними факторами ризику здоров'я у м. Красноград є надмірні концентрації в оточуючому середовищі свинцю, алюмінію та заліза та недостатні концентрації кальцію та магнію.
- показано, що курс фітокорекції розробленим лабораторією сиропом „Валеотон” сприяє нормалізації мінерального обміну у дітей, а саме виведенню токсичних елементів (важких металів та в деяких місцевостях – алюмінію) та збагаченню організму дітей кальцієм.
- одержані результати дають можливість рекомендувати сироп „Валеотон” як ефективний коректор, який сприятиме оптимізації обміну речовин в організмі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко М. С., Гончаренко А. В., Фитооздоровление детей и молодежи. Метод. пособие. – Харьков, 2001, – 68 с.
2. Фитооздоровление населения Украины. /Гончаренко М. С., Гончаренко А. В. – Харьков, 2003. – 68 с.
3. Коновалова Е. О. Сравнение информативности изучения различных биосубстратов для мониторинга минерального обмена // Укр. біохім. журнал, 2002, т. 74, № 4. С. 145-146.
4. Скальный А. В., Кудрин А. В. Радиация, микроэлементы, антиоксиданты и иммунитет (микроэлементы и антиоксиданты в восстановлении здоровья ликвидаторов аварии на ЧАЭС). – М.: Лир Макет. 2000. – 421 с.
5. Фролова Н. Н. и др. Проблема нейротоксического действия низких, экологически обусловленных уровней свинца на детей (на примере г. Одессы) // Экология и здоровье человека. Охрана водного и воздушного бассейнов... – Бердянск, 2003. – т. 2. – С. 313-319.
6. Гончаренко М. С., Коновалова Е. О., Кобзар Н. В., Гончаренко А. В., Светлакова Н. Н., Лебедев В. А. Состояние минерального обмена у детей из различных экологических районов и пути его коррекции. // Экология и здоровье человека. Охрана водного и воздушного бассейнов... – Т. II, – Бердянск, 2003. – С. 328-335.
7. Гончаренко М. С., Коновалова О. О., Гончаренко О. В., Светлакова Н. М.. Влияние экологических факторов на состояние минерального обмена у школьников м. Запорожия (суніці, чорної смородини) від окремих видів лонгідорид, що передають НЕПО-віруси [1,2,3,4]. Не проведено оцінювання впливу цих патогенів на вегетативну продуктивність, ріст і розвиток основних ягідних культур. // Людина та навколишнє середовище – проблеми безперервної екологічної освіти в вузах – Одеса, 2004. – С. 107-109.

ШКІДЛИВИЙ ВПЛИВ ОСНОВНИХ ВИДІВ НЕПО-ВІРУСІВ І ПАРАЗИТИЧНИХ НЕМАТОД НА МАЛИНУ В ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Томілін О.О.

(Полтава)

Не дивлячись на неодноразові повідомлення про виявлені НЕПО – віруси і їх переносників на території України і за кордоном, шкідливий вплив цих патогенів на ягідних культурах до кінця не в'яяснено для більшості видів цих паразитів і їх рослин – господарів. Є тільки деякі повідомлення про зниження урожайності ягідних культур (суніці, чорної смородини) від окремих видів лонгідорид, що передають НЕПО-віруси [1,2,3,4]. Не проведено оцінювання впливу цих патогенів на вегетативну продуктивність, ріст і розвиток основних ягідних культур.

На даний час не виключено, що НЕПО-віруси та їх переносники нематоди-лонгідориди мають негативний вплив на здоров'я людини. Цим і обумовлена актуальність даного дослідження. В останні роки проведено дослідження на предмет вивчення порогів шкідливого впливу окремих видів лонгідорид на ягідних культурах в лабораторних умовах [5,6]. З метою визначення шкідливого впливу вірусу (AMV, Arabis mosaic virus, вірус мозаїки резухи та RRV, Raspberry ringspot virus), вірус кільцевої плямистої малини в комплексі з нематодами – лонгідоридами *Xiphinema diversicaudatum* на суниці і *Longidorus elongatus* на малині було проведено дослідження. Результати досліджень представлені в таблицях 1,2,3,4.

Таблиця 1

Вплив вірусу мозаїки резухи і нематод *X.diversicaudatum* на вегетативну продуктивність і врожайність малини в умовах лабораторно-вегетаційного дослідіу (середнє із 5 повторностей)

Варіант	Висота рослин, см			Кількість пагонів, шт.			Урожай г/рослин у 2004 р.
	2003 р.	2004 р.	в середньому за 2 роки	2003 р.	2004 р.	в середньому за 2 роки	
Лобода+ AMV (без нематод)	89,0	133,9	111,4	1,8	3,8	2,8	27,4
AMV+ <i>X.diversicaudatum</i>	58,3	73,8	66,0	2,6	4,8	3,7	10,9
<i>X.diversicaudatum</i> (без вірусу)	62,0	76,8	69,4	3,0	3,8	3,4	2,6
Контроль	116,7	154,2	135,4	2,6	5,0	3,8	40,3

Таблиця 2

Вплив вірусу мозаїки резухи і нематод *X.diversicaudatum* на вегетативну продуктивність і врожайність суниці в умовах лабораторно-вегетаційного дослідіу (середнє із 5 повторностей)

Варіант	Кількість вусплітів, шт.			Кількість укоренилих розеток, шт.			Урожай г/рослину 2004 р.
	2003 р.	2004 р.	в середньому за 2 роки	2003 р.	2004 р.	в середньому за 2 роки	
Лобода+ AMV (без нематод)	2,0	1,8	1,9	3,4	2,2	2,8	10,5
AMV+ <i>X.diversicaudatum</i>	4,4	2,4	3,4	11,8	3,6	7,7	58,5
<i>X.diversicaudatum</i> (без вірусу)	7,0	3,0	5,0	23,4	6,2	14,8	11,4
Контроль	3,6	3,4	3,5	6,6	5,4	6,0	59,6

Як видно з таблиці 1, в середньому за два роки висота рослин малини істотно знизилася (в варіанті з вірусом мозаїки резухи в комплексі з *X. diversicaudatum*) на 41,2%, а в варіанті з *X. diversicaudatum* (без вірусу) – на 48,6%.

Таблиця 3

Вплив вірусу кільцевої плямистості малини і нематод *Z. elongatus* на вегетативну продуктивність і врожайність малини в умовах лабораторно-вегетаційного досліді (середнє із 5 повторностей)

Варіант	Висота рослин, см			Кількість пагонів, шт.			Урожай г/рослину 2004 р.
	2003 р.	2004 р.	в середньому за 2 роки	2003 р.	2004 р.	в середньому за 2 роки	
<i>Nicotiana tabacum</i> + RRV (без нематод)	95,5	151,9	123,7	1,4	4,4	2,9	15,6
RRV + <i>Z. Elongatus</i>	94,2	131,8	113,0	1,4	2,0	2,7	15,5
<i>Z. elongatus</i> (без вірусу)	100,2	188,5	144,3	2,2	4,4	3,3	11,4
Контроль	100,2	187,9	144,0	1,6	9,0	5,3	45,0

Таблиця 4

Вплив вірусу кільцевої плямистості малини і нематод *Z. elongatus* на вегетативну продуктивність і врожайність суниці в умовах лабораторно-вегетаційного досліді (середнє із 5 повторностей)

Варіант	Кількість вусплітів, шт.			Кількість укоренилих розеток, шт.			Урожай г/рослину 2004 р.
	2003 р.	2004 р.	в середньому за 2 роки	2003 р.	2004 р.	в середньому за 2 роки	
<i>Nicotiana tabacum</i> + RRV (без нематод)	2,8	0,8	1,8	4,0	2,0	3,0	66,4
RRV + <i>Z. Elongatus</i>	3,4	0,4	1,9	5,6	1,0	3,3	31,9
<i>Z. elongatus</i> (без вірусу)	7,0	4,0	5,5	9,2	8,4	8,8	58,6
Контроль	3,6	2,8	3,2	7,6	4,2	5,9	66,5

Крім того, відмічено незначне пониження виходу пагонів при спільному зараженні рослин вірусом мозаїки резухи і ґрунту нематодою – вектором на 2%. В варіанті з *X. diversicaudatum* (без вірусу) вихід пагонів був на рівні контролю. При комплексному зараженні рослин малини вірусом мозаїки резухи і нематодами *X. diversicaudatum* пізко

знизився врожай ягід на 74,5% в порівнянні з контролем, а при зараженні малини *X. diversicaudatum* (без вірусу) урожай зменшився на 93,6% в порівнянні з контролем.

У варіанті з підсадкою вірозного індикатора до рослин малини, без переносника *X. diversicaudatum*, всі показники також були нижче контрольних, хоча урожай і висота рослин в цьому варіанті були значно вищі від інших варіантів, крім контролю.

На суниці пригнічення вегетативної продуктивності спостерігалися у рослин з вірусом мозаїки резухи і ґрунту з нематодами *X. diversicaudatum*. В цьому варіанті кількість вусолітів всього зменшилось на 3,6% в середньому за два роки. Найменший фактичний урожай встановлено у варіанті на рослинах суниці з *X. diversicaudatum* (без вірусу), який складав всього 19,1% в порівнянні з контролем (таблиця 2).

Як видно з таблиці 3, висота рослин малини найбільш помітно зменшувалась у випадку сумісного ураження рослин вірусом кільцевої плямистості малини і нематою *L. elongatus*. У варіанті з *L. elongatus* (без вірусу) висота рослин малини не зменшилась, це пояснюється тим, що малина є несприятливою рослиною – господарем даного патогену. У варіанті з ураженою рослиною – господарем вірусом кільцевої плямистості малини і нематою *L. elongatus* спостерігали найбільше зниження паростків, яке було у 4 рази нижче в порівнянні з контролем. На заражених *L. elongatus* рослинах малини (без RRV) також спостерігали зниження паростків в 1,7 рази. Паростки були слабкого розвитку з симптомами карликовості. Найменший урожай малини спостерігали в варіанті з зараженими нематодами *L. elongatus* рослинами без вірусу. Урожай зменшився за рахунок цього патогену в 4 рази.

На заражених рослинах вірусом кільцевої плямистості малини і нематою *L. elongatus* – урожай був в 3 рази нижче від контролю. На рослинах суниці, заражених вірусом RRV і нематодами *L. elongatus*, зменшилися всі показники: кількість вусолітів на 45,7%, вихід стандартних розеток на 51,3% і фактичний урожай – на 52% (тобто в 2 рази). Таким чином, із вищесказаного, можна зробити такі висновки:

- вірус мозаїки резухи найбільш шкідливу дію проявив на малині, де висота рослин зменшилася в 2 рази в порівнянні з контролем;
- після зараження рослин AMV і нематою *X. diversicaudatum* виявлено істотно різницю при оцінці висоти рослин малини і значне зниження фактичного урожаю у 4 рази;
- значне зниження (у 15 раз) урожаю спостерігали при зараженні рослин малини нематою *X. diversicaudatum*;
- при зараженні рослин суниці RRV і *L. elongatus* визначено зниження росту, вегетативної продуктивності і фактичного урожаю;
- на ріст малини нематою *L. elongatus* (без вірусу) не давали негативного впливу тому, що ця культура є несприятливою рослиною-господарем даного патогену.

ЛІТЕРАТУРА

1. Perry V.G. Return of nematodes following fumigation of Florida Soils // Proc. Fla. State Hort. Soc. – 1953. – vol.66. – p.112-114.
2. Taylor C.E., Murant A.F. Chemical control of raspberry ringspt and tomato black ring viruses in strawberry // Plant Pathology. – 1968. – vol.17. – p.171-178.
3. Mc. Elroy F. Studies on the host rang of Xiphinema baceri and its pathogeniciti to raspberry // J.Nematology. – 1972. – vol.1. – p.16-22.
4. Szczygiel A. Pathogenicity of Longidorus elongates (de man) to some seedling rootstocks of fruit trees// Fruit Sci.Rep.– 1975. – vol.11, 3. – p.43-53.
5. Метлицкая К.В. Биологические аспекты совершенствования профилактических и агротехнических мероприятий по борьбе с паразитическими нематодами в насаждениях малины: Авторефер. дисс... канд.биол.наук. – 1983. – 24 с.
6. Романенко Н.Д. Нематоды семейства Longidoridae переносчики НЕПО – вирусов в СССР //Материли X Всес. Сов. По нематод. Болезням с.-х. Культур. – Воронеж, 1987. – С.45-54.

„Роль довідки у валеологічній освіті
і вихованні”

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Підписано до друку 22.04.2005 р.
Формат 60х84/16. Папір газетний.
Ум. друк. арк. 12,45. Наклад 100 прим.
Зам. № 20.

Свідоцтво про внесення
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів
державної продукції
серія ДК № 1139 від 04.12.2002 р.

Видає: ПП Шевченко Р.В.